

REGIZORUL UNEI EPOCI TEATRALE DOCTOR HONORIS CAUSA AL AȘM ION UNGUREANU LA 80 DE ANI

Născut la 2 august 1935, în comuna Opaci, plasa Căușeni, județul Tighina, România.

Actor, regizor, publicist. Regizor-șef al legendarului Teatru „Lucefărul” (1964 – 1971). A montat spectacole la Malii Teatr, la „Sovremenik”, la Teatrul Armatei și la TV Centrală din Moscova (1972 – 1990).

Ministrul Culturii al Republicii Moldova (1990 – 1994).

Maestru Emerit în Arte al Federației Ruse (1980), Artist al Poporului (1989), laureat al Premiului Național (1990, 2011).

Doctor Honoris Causa al Academiei de Științe a Moldovei (2009).

La 2 august 2015 maestrul Ion Ungureanu a sărbătorit 80 de ani. Meritele lui deosebite sunt bine cunoscute tuturor și onorate cu mai multe distincții și titluri.

De aceea, pare cam stranie lipsa unei cercetări monografice de reală valoare, dedicată activității acestui remarcabil actor și regizor. Or, golul vădit l-a umplut cu succes însuși Ion Ungureanu, publicând, în 2012, cartea în două volume, intitulată *Teatrul vieții mele...*, care pune în valoare biografia spectaculoasă a autorului, reflectată în/prin documente de arhivă, articole, recenzii, interviuri.

Protagonistul lucrării ce reprezintă o versiune original structurată gen literatură biografică („viața oamenilor remarcabili”), apare în/din împletirea diverselor peripeții ale vieții proprii cu toate căutările lui în artă, marcate de îndoieli, dezamăgiri și contradicții, de bucurii și de amărăciuni. Ca un subiect complementar vine convorbirea autorului cu trecutul care se desfășoară în/prin comentarii (remarci) și dialoguri.

Personalitate pasionată care ne cucerește prin credința-i adevărată, Ion Ungureanu „regizează” astăzi epoca teatrală de altădată, convingându-ne și aducând dovezi, încercând să spună totul până la capăt și să joace până la capăt rolul său în/din teatrul vieții. Înclinația intelectualilor pentru reflexie îl duce la mai multe precizări, la momente de luciditate în efortul său de a scoate în evidență probleme atât de esențiale pe timpuri, dar care, în mod paradoxal, nici azi nu s-au pierdut acuitatea inițială. El, care a suferit destul din cauza ideologiei criminale a funcționarilor Moldovei sovietice, nu se mulțumește doar cu accentuarea, devenită deja obsedantă, a problemei „Artistul și Puterea”.

Pentru dânsul e mult mai importantă conștientizarea experienței spirituale a generației sale. Astfel, în paginile cărții treptat se reliefează dimensiunea harului și a personalității autorului.

Modul lui de existență în arta teatrală denotă prezența inițială a unei suprasarcini, de aceea a și reușit să facă atât de mult. Ion Ungureanu și-a trăit viața de parcă simțind, în interior, o vocație deosebită pentru a îndeplini o misiune. Aceste noțiuni din dicționarul romantismului nu mai sunt la modă azi, dar, fiind fidel teatrului legendar al tinereții sale, Ion Ungureanu rămâne romantic.

În amintirile lui, împodobite cu intonații de mai multe culori și ritmuri (s-a păstrat temperamentul actoricesc, ce mai!), apare din nou lumea miraculoasă a „Lucefărului” anilor 1950 – 1960. Citind cartea, parcă simți fericirea de atunci a tinerilor de a fi studenți la Școala Teatrală „Boris Șciukin” din Moscova, îi vedem pe dascălii lor iubiți și idolatrizați, urmărim timpul de ascensiune spirituală, când au fondat teatrul propriu cu o trupă de actori foarte talentați și uniți pentru bucuria creației, trăind viața ca o sărbătoare și împărțind această senzație cu spectatorii... Misiunea de a aduce cititorilor „lumina stelei ce-a apus” Ion Ungureanu o îndeplinește perfect: aici își spune cuvântul natura talentului de regizor, deoarece și în spectacolele sale el tinde spre reconstituirea invizibilului, spre exprimarea gândului în/prin mai multe simboluri scenice.

De la înălțimea secolului nou, importanța anilor petrecuți la „Lucefărul” nu poate fi legată doar de activitatea lui Ion Ungureanu ca regizor-șef. Conștientizarea principiilor estetice, propusă de dânsul

sul nu doar pentru „Lucefărul”, ci pentru teatrul național ca atare, e legată de interpretarea creativă a culturii și folclorului acestui popor, de concepția vahtangoviană a realismului fantastic, de tradițiile teatrului cehovian – toate fiind mai mult decât actuale și astăzi, când folclorul e utilizat în spectacole doar ca un element etnografic, iar curentul vahtangovian se înțelege doar ca o școală a măiestriei, nemaivorbind de noțiunea „viața spiritului uman”, care e dată afară din scena teatrului contemporan. Analiza pertinentă a pieselor și a spectacolelor, precum și gândurile împrăștiate pe paginile cărții *Teatrul vieții mele...* – fie legate de conexiunea realității artistice cu adevărul teatral sau de întrepătrunderea ritmului scenic în dezvoltarea acțiunii, fie centrate pe esența personalității actorului în procesul creării chipului unui personaj sau pe simbolurile spațiului și timpului în spectacol – toate pot servi drept lecții pentru cugetul însetat de cunoaștere a regizorului care practică arta teatrală.

Or, Ion Ungureanu a fost nevoit să-și realizeze ideile artistice cu alți actori și pe alte scene, departe de „Lucefărul”, și această vină involuntară îl chinuiește până acum. Pesemne, a fost cel mai dureros și amar moment al vieții sale și anume el a devenit drept punct de plecare pentru o nouă etapă în creație, care l-a salvat. La Moscova (la Malii Teatr, la „Sovremennik”, la Teatrul Armatei) regizorul a conlucrat cu actori proeminenți, care l-au susținut, devenind tovarăși de idei. Aici a venit maturitatea profesională și renumele-i. Ion Ungureanu a reușit să păstreze conexiunea vie cu cultura propriului popor datorită, în primul rând, pieselor lui Ion Druță, montate pe scenele din Moscova și Tallinn, cugetând, în albia scrisului druțian, despre izvoarele spirituale ale neamului, despre corelațiile dintre bine și rău, despre viața trecătoare a omului și veșnicia adevărurilor creștine...

Spectacolele lui Ion Ungureanu au pus în fața societății niște probleme existențiale, la prima vedere simple, dar amintind de valori umane universale. Și ecurile spectatorilor de atunci ne uimesc prin gradul pătrunderii în esență, când ceea ce se petrecea în

scenă era perceput și trăit ca ceva având legătură cu viața personală a fiecăruia. Prețuirea publicului larg și coincidența rarisimă a atitudinii acestuia cu opiniile criticilor exigenți de teatru este caracteristică nu doar pentru montările lui druțiene, dar și pentru spectacolele după piesele altor dramaturgi (ex.: *Doctorul Stockman* de H. Ibsen, *Omul pentru eternitate* de R. Balt, *Molva* de A. Salinski, *Macbeth* de W. Shakespeare etc.). Mulți actori celebri din teatrele moscovite au jucat cele mai bune roluri anume în spectacolele montate de Ion Ungureanu, intrând în istoria artei actoricești moderne.

Pe fundalul artei regizorale din acea epocă, Ion Ungureanu se evidențiază prin stilul său romantic, dar fără patetism, printr-o deosebită intonație lirică. Personajele sale preferate sunt căutătorii de adevăr, care se opun forțelor răului, și apariția lor în calea omului (în cazul dat – a spectatorului din sală) îi oferă șansa unei renașteri spirituale.

Spectacolele Maestrului, care au descoperit pentru mii de spectatori „tabloul moldovenesc al lumii” confirmă harul lui de a uni pe oameni. Or, cel mai cunoscut regizor din Moldova, chiar și părăsind plaiul natal, a continuat să creeze spațiul teatral comun, în mod real contribuind la înțelegerea reciprocă a oamenilor. În spectacolul după piesa druțiană *Biserica albă* el a sesizat rădăcinile istorice ale viitorului dialog al culturilor. De altfel, cine dacă nu un intelectual basarabean, format în acest spațiu cultural de intersecție, poate percepe rudenția cea spirituală profundă a oamenilor...

Adâncit în polifonia timpului, „teatrul vieții” lui Ion Ungureanu ne vorbește despre o generație întreagă a epocii „dezghețului”, despre viața intelectualității anilor 1950 – 1980. Or, în/prin cartea sa epoca teatrală și-a găsit un final de succes, misiunea asumată obținând continuitate în cele două volume. Credem că moștenirea acelei epoci teatrale mari va fi apreciată pe bună dreptate și solicitată atunci, când societatea din nou va avea nevoie de personalități.

Olga Garusov